

בס"ד, יום ראשון כה' אדר תש"ע

שם: _____ זמן: _____

מבחן שבועי מסכת סנהדרין פט – צה (52)

א. 1) היכן גומרין את דינו של זקן ממרא, והיכן הורגים אותו, ומדוע? והאם לאחור שגלתה סנהדרין מלשכת הגזית הדין שונה, ומדוע? (2) על מי אמרינן דצריכים הכרזה, ומאי טעמא בעינן הכרזה, ובפני מי נעשית ההכרזה, ומהיכן ילפינן לה? (3) מי הוא "נביא השקר", ומה דינו, ומהיכן ילפינן לה? ועל מי אמרינן דהיה נביא שקר, ומאי טעמא חשיב נביא שקר? (4) על מי נאמר "מיתתן בידי שמים", ומהיכן ילפינן לה?

ב. 1) מי וויתר על דברי נביא, ובאיזה אופן נעשה? ומי עבר על נבואת עצמו, ובאיזה אופן נעשה? (2) מה דין הכובש נבואתו, ומה הקשתה בגמ' בהאי מילתא, וכיצד יישבו? (3) על איזה דבר הוצרכו לסמוך על אליהו בהר הכרמל, ועל סמך מה אליהו הורה כן, ומדוע סמכו עליו, ומה הוכיחו מהאי מילתא? (4) "ויהי אחר הדברים האלה", אחר אלו דברים איירי? (5) מה דין נביא או הדיוט שהסיתו (פרט), ומגלן?

ג. 1) מה דין נביא שעקר גוף איסור עבודה זרה או שאר מצוות, ומה הדין היכא דעקר רק מקצת, ומגלן? (2) נביא שאמר לעבור על דברי תורה, האם אפשר להאמין לדבריו, ומה הדין היכא דנותן אות או מופת, ומגלן? (3) מה דין זוממי בת כהן ובוועלה, ומהיכן ילפינן? (4) "האומר אין תחית המתים מן התורה", באיזה אופן איירי, ומדוע? ומה עונשו, ואמאי נענש באופן זה, ומהיכן ילפינן דכך היא המדה?

ד. 1) מה הם המקראות (בעמוד זה) שאפשר ללמוד מהם תחית המתים, ועל אלו מקראות אמרו דיש לפרשם באופן אחר, ואין ראייה דבתחית המתים איירי? 2) למי נותנים תרומה, ומנלן? ומה נאמר על הנותן לכהן שאין ראוי ליתן לו? והאם בשאר מתנות כהונה הדין שונה, ומדוע? 3) היאך דרשינן לקרא ד"הכרת תכרת עונה בה"?

ה. 1) מה היתה טענת הקיסר והמינים שתחית המתים הוא דבר בלתי אפשרי, והיאך השיבום לרחות טענתם? 2) מי בא לרון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, ומה היתה טענתם, ומי השיבם ומה השיבם, ובאיזה זמן היה זה המעשה? 3) מה היתה טענת אנטונינוס לפטור את האדם מן הדין, ואמאי לא צדק בטענתו?

ו. 1) מה היתה שאלתו של אנטונינוס בעינין שקיעת החמה, ומה השיבו רבי? 2) אלו דברים לימד אנטונינוס את רבי, ומה טעם נתן לדבריו, וכיצד סייע רבי לדבריו? 3) המתים במומם, כיצד יקומו לתחיית המתים, ומנלן? 4) האם לעתיד לבוא אור החמה יחלש, או אדרבה יתחזק, ומדוע? 5) מה ילפינן מהקרא ד"אשרי יושבי ביתך וגו'", ומה ילפינן מהקרא ד"קול צופיך נשאו קול יחדיו וגו'?"

ז. 1) מה נאמר על המונע הלכה מפי תלמיד, ומנין? ואם לימד, מה שכרו? 2) מה ניתן בין שתי אותיות, ומדוע? ומאי חשיב שתי אותיות? 3) מה נאמר על אדם שיש בו דעה, ומה נאמר על אדם שאין בו דעה, ומה נאמר על המסייע למי שאין בו דעה? 4) האם יש ענין לשויר פתיתין על השולחן, או אדרבה יש איסור בדבר, ומדוע (פרט)? 5) על מי נאמר שאיננו שבע, ומה ילפינן מינה?

ח. 1) הצדיקים שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיותן, האם עתידים לחיות לעולם (פרט), ומניין? 2) מי הם המתים שהחיה יחזקאל, ומאי טעמא החיים, ומה נעשה עמהם לאחר שקמו לתחיה? 3) "ששה נסים נעשו באותו היום", איזה יום איירי, ומה הם הנסים שנעשו בו, ומאי טעמא נעשו?

ט. 1) מה ילפינן מסיפורו של נבוכדנאצר בראותו המראה שחנניה מישאל ועזריה לא נשרפו בכבשן האש, וכיצד ילפינן לה? 2) על מי נאמר שהסתכלו בחנניה מישאל ועזריה (פרט), ומה גרמה הסתכלות זו? 3) להיכן הלכו חנניה מישאל ועזריה לאחר שניצלו מן הכבשן, ומניין? 4) היכן היה דניאל בזמן שחביריו לא השתחוו לפסל, ומדוע? 5) את מי עוד השליכו לכבשן האש, ומדוע השליכוהו, ומה נעשה עמו בכבשן, ומדוע?

י. 1) כמה שעורים נתן בועז לרות, ואמאי נתן דווקא מדה זו? 2) איזה שבחים נאמרו על דוד, ומי אמרם, ומדוע אמרם? 3) אלו מעלות מיוחדות נאמרו על המשיח? ומאי נפקא מינה ידיעת מעלותיו? 4) מי נקראו "סריסים", ומדוע? ומבני מי היו, ומניין? 5) דבריו של מי נכתבו בספר "עזרא", ועל ידי מי נכתבו, ומדוע?

יא. 1) מי היה גדול ממני, ומי עדיף ממני: חגי זכריה ומלאכי, דניאל, ונחמיה? ומניין? 2) היכן מצינו מ"ם סתומה באמצע מילה, ומדוע נכתבה כך? 3) מי אמר את הפסוק "מכנף הארץ זמירות שמענו, צבי לצדיק, ואמר רזי לי רזי לי, אוי לי, בוגדים בגדו ובגד בוגדים בגדו"? ומה פירושו של פסוק זה? 4) על ידי מי נפרע סנחריב, ומניין? ומי נפרע ממנו, ומדוע? ובאיזה צורה נפרעו ממנו?

יב. 1) כמה חיילים לקח עמו סנחריב במלחמתו בירושלים, ומאי טעמא עלה להלחם עמה, ואמאי נענש על שעלה להלחם, ואמאי לא הצליח במלחמתו? 2) מה נאמר על דורו של חזקיהו? 3) כיצד חלקו את שללו של סנחריב, ומה היתה הבעיה שהתעוררה בעת חלוקת השלל, וכיצד יישבו הדבר?

יג. 1) כמה מסעות נסע סנחריב כדי להלחם בירושלים, ותוך כמה זמן הלך את אלו המסעות, ומדוע? והאם לבסוף עשה כפי שסבר מעיקרא, ומדוע? ומה היה תוצאת הדבר? 2) מה היתה התביעה על דוד, ובאיזה עונש נענש? 3) מה היה המעשה שקפצה לו הדרך לאבישי בן צרויה, ואיזה הלכה נלמדה מאותו מעשה, וכיצד הציל לבסוף את דוד, ואמאי דוד לא הציל את עצמו בזה האופן?

יד. 1) למי עוד קפצה הדרך, ובאיזה מעשה נאמר, ומניין? 2) כיצד נתקיים לבסוף עונשו של דוד, והאם נתקיים בשלמות, ומדוע? 3) מי הוא המלאך שהכה את מחנה סנחריב, ובאיזה אופן הכם? ומי הרגו לסנחריב עצמו? 4) האם כל מחנה סנחריב מתו, ומניין?

בהצלחה!

תשובות למבחן סנהדרין פט צה

א. (1) גומרין דינו בבית דין שבעירו, ומכל מקום אינו נענש בבית דין שבעירו לדעת ר' עקיבא, משום דכתיב "למען ישמעו ויראו" ובעינן להורגו בפירסום בבית הגדול שבירושלים בשעת הרגל. ולדעת ר' יהודה אין מענין את דינו, אלא הורגין אותו בבית דין שבעירו, ושולחין לכל ישראל דפלוני נהרג על שהמרא את הסנהדרין, והיינו טעמא, דהא לא כתיב יראו ויראו, אלא ישמעו ויראו. ואף לאחר שגלתה סנהדרין, אין הורגין אותו אלא בלשכת הגזית בשעת הרגל. והתוס' כתבו דמשכחת לה רק באופן דכבר גמרו את דינו קודם שגלתה, דהא אחר שגלתה הא לא דנין דיני נפשות. ועוד כתבו, דשמא על עבירה שעבר בעוד הסנהדרין במקומם, שפיר אפשר לגמור הדין. וברש"י מבואר, דשפיר אפשר לגמור דינו אף דגלו.

(2) בעינן הכרזה על זקן ממרא, דנאמר בו "וכל העם ישמעו", ועל מסית דנאמר בו "וכל ישראל". ועל בן סורר ומורה דנאמר בו "וכל ישראל". ועל עדים זוממים שנאמר בהן "והנשארים ישמעו ויראו", ואותם אין צריך להכריז בפני כל ישראל, דהא לאו כולהו כשרים לעדות. והיינו טעמא דבעינן הכרזה, כדי לרדות את האחרים.

(3) נביא השקר היינו הבודה דבר מעצמו שלא שמע, והאומר נבואה שחבירו נתנבא והוא לא נצטווה לאומרה. ודינו חנק כדכתיב "והנביא אשר יזיד לדבר בשמי" והיינו מה שלא שמע, וכתיב "אשר לא צויתיו" והיינו שלו לא צויתיו אלא לחבירו, "ומת הנביא ההוא" והיינו חנק כסתם מיתה הכתובה בתורה. ועל צדקיה בן כנענה נאמר שהתנבא מה שלא שמע, ואף דרוח נבות נכנסה בו, מכל מקום היה לו לשמוע לדברי יהושפט שאמר דמקובל הוא דאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד. וחנניה בו עזר התנבא מה שנאמר לחבירו, והיינו דנאמר לירמיה עונש עילם שבאו לעזור לבבל, ומקל וחומר ילפינן לעונש בבל, ועמד חנניה ואמר הנבואה על בבל.

(4) על הכובש נבואתו, ועל העובר על דברי עצמו, ועל המוותר על דברי נביא. וילפינן להו מדכתיב "והאיש אשר לא ישמע אנוכי אדרוש מעימו" וקרינן ביה: לא ישמע, לא ישמע, לא ישמע.

ב. (1) חבריה דמיכה וויתר על דברי נביא, דלא שמע לדברי הנביא דאמר לו להכותו על פי ה'. ועידו עבר על נבואת עצמו, דהתנבא לא לאכול לשתות אחר שהתנבא על המזבח שהיה ירבעם מקטר עליו, ובא נביא שקר ואמר לו גם אני נביא כמוך, ושמע לדבריו ואכל ושתה.

(2) הכובש נבואתו חייב מיתה בידי שמים, וכן חייב מלקות. אמנם התוס' כתבו, דאינו לוקה משום לאו, דהא לא אשכחן לאו בהאי מילתא, אלא הוא מדין כופין על כל מצוות שבתורה. והקשו, דליכא מי שיתרה בו, ותירצו, דהקדוש ברוך הוא מגלה לכל הנביאים ואף מגלה להם מי הצטווה להגיד הנבואה. ושוב הקשו, דלמא חזרו משמיא מהנבואה. ותירצו, דהיו מודיעים לכולם שחזרו מהנבואה.

(3) אליהו הורה להתיר שחוטי חוץ לצורך שעה, ולתירוץ א' בתוס', נעשה הוא על פי ציווי ה'. ולתירוץ נוסף, עשה כן למיגדר מילתא דעבודה זרה. ולתירוץ נוסף, סמך על הא דדרשינן "גוי וקהל גויים יהיה ממך" דעתידין ישראל לעשות כמעשה נכרים ולשחוט בחוץ. וסמכו עליו משום דהיה כבר מוחזק בנבואה, ושפיר יש לומר דכן נצטווה, או דבאמת תרד אש מן השמים ויהי מוגדר מילתא, או דבאמת עליו נדרש המקרא "גוי וקהל גויים". וילפינן מינה דמי שהוחזק בנבואה, העובר על דבריו חייב מדין עובר על דברי נביא. וביבמות ילפינן מינה, דלמיגדר מילתא יכולים לעקור אף בקום ועשה.

(4) לדעת ר' יוחנן היה הוא אחר קיטרוג השטן דמכל הסעודה שעשה אברהם אחר היגמל בנו, לא הקריב אפילו תור או גוזל לקדוש ברוך הוא, וענה לו הקדוש ברוך הוא דהא כל הסעודה לא עשה אלא לכבוד בנו, ואם אומר לו לשחוט את בנו, מיד עושה כן, ומיד אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם קח נא את בנך את יחידך וגו'. ולדעת ר' לוי, היה הוא אחר דברי ישמעאל ליצחק דאמר לו דגדול ממנו במצוות, דהא מל לשלש עשרה שנה, והשיבו יצחק דאתה מתפאר באבר אחד, ואם אומר לי הקדוש ברוך הוא זבח עצמך לפני מיד אני זובח.

(5) הדיוט המסית את היחיד, נידון בסקילה, וכמפורש להדיא בקרא. ונביא המסית, לדעת תנא קמא נמי נידון בסקילה, דילפינן הדחה הדחה מהדיוט. ולדעת ר' שמעון, כיון דבנביא יומת סתמא קתני, סתם מיתה הוי חנק, וגזירה שוה דהדחה הדחה לא קיבל מרבתינו. ואם היחיד הסית את הרבים, לדעת תנא קמא, דינו בסקילה, דילפינן הדחה הדחה מנביא או מהדיוט. ולדעת ר' שמעון, הכא התקבלה הגזירה שוה, ועדיף טפי למילף מנביא המסית, משום דדנים רבים מרבים, ואין דנים רבים מיחיד.

ג. (1) עקר גוף עבודה זרה, הוא פלוגתא דרבנן ור' שמעון שהתבארה לעיל. ואם עקר גוף שאר מצוות, לדעת רב חסדא, כיון דילפינן לה מקרא דהנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי, דינו חנק כסתם מיתה הכתובה בתורה. ולדעת רב המנונא, אף עוקר הגוף דשאר עבירות נכתב בקרא דנביא המדיח, דהא כתיב "ללכת בה" והיינו מצות עשה, ולא משכחת מצוות עשה אלא בשאר מצוות, וזר חסדא סבר דקאי על ונתצתם, ולדעת רבנן איכא סקילה. והיכא דעקר רק מקצת, בעבודה זרה הוי כעוקר הגוף, דהא כתיב "מן הדרך" ומשמע דאפילו מקצת. ובשאר עבירות פטור, דהא כתיב "דבר" ולא חצי דבר.

(2) היכא דהוחזק בנביאות, או דנתן אות, אפשר להאמין לו על שאר מצוות, היכא דהוא לתקנת השעה, וכדחזינון באליהו בהר הכרמל. אבל בעבודת כוכבים, אפילו עוקר רק לשעה, אין להאמין לו. ונחלקו ר' עקיבא ור' יוסי הגלילי האם שייך שנביא שקר יתן אות בזמן נביאות שקר.

(3) זוממי בת כהן נידונים בסקילה [אם היא ארוסה], וילפינן לה מדכתיב "כאשר זמם לעשות לאחיו" ולא לאחותו. ובעלה של בת כהן נמי נידון בסקילה, וממעטינן ליה מדכתיב "היא".

(4) איירי אף באופן שמודה, ורק כופר שאינו מרומז בתורה, דכיון דאינו מאמין שהוא מן התורה, מהיכן כן יודע ומה לנו באמנותו של זה. ועונשו, שאינו קם לתחית המתים מדה כנגד מדה, וכדחזינון בשלשי שלא האמין לדברי הנביא שיהיה סאה סולת בשקל וסאתיים שעורים בשקל, ולבסוף שהתקיימו דברי הנביא, השליש לא נהנה מהן, אלא רמסוהו כל העם בשער, והיינו על עסקי שער.

ד. (1) ילפינן מדכתיב גבי משה "לתת להם את ארץ כנען", והיינו על האבות, ועל כרחך דיקומו לתחיית המתים וינחלו בארץ. וכן ילפינן על דרך זו מדכתיב "אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת לכם את ארץ כנען". וכן ילפינן מדכתיב "ואתם הדבקים בה' אלוהיכם חיים כולכם היום" ומיתורא דהיום שמעינן דמה היום כולכם קיימים, אף לעתיד כולכם קיימים. וכן ילפינן מדכתיב "הכרת תכרת עונה בה" והיינו בעולם הזה ובעולם הבא. וכן ילפינן מדכתיב "ויציצו מעיר כארץ השדה". אבל מדכתיב גבי תרומה שיתנו לאהרון, ליכא ראייה, דיש לומר דבעינן דוקא חבר כאהרון. וכן ליכא ראייה מדכתיב "הנך שוכב עם אבותיך וקם", דיש לומר דהאי וקם אלקמיה קאי. וכן אין ראייה מדכתיב "יחיו מיתך", דיש לומר דאמתים שהחיה יחוקאל קאי. וכן אין ראייה מדכתיב "דובב שפתי ישנים" דיש לומר דהיינו בקבר.

2) לדעת תני דבי ישמעאל, נותנים רק לכהן חבר, כדכתיב "ונתתם לאהרון". וכן ילפינן מדכתיב "לתת מנת וגו' למען יחזקו בתורת ה'" דרך מי שמחזיק בתורת ה' ראוי לקבל מנת. והונותן לעם הארץ, הוי כנותן לפני הארי דספק דורס ספק אוכל, וכן העם הארץ ספק אוכל בטומאה ספק בטהרה. וכן גורם לו מיתה, וכן מטעין עליו עוון אשמה שאוכלה בטומאה. אמנם כל זה בתרומה דיש בה משום טומאה, אבל בשאר מתנות לא נאמר דין זה.

3) לדעת ר' עקיבא, הכרת בעולם הזה ותכרת לעולם הבא, ועונה בה היינו דאם עשה תשובה קודם מיתתו, אינו בכרת. ולדעת ר' ישמעאל, הכרת תכרת דברה תורה בלשון בני אדם, וכרת לעולם הבא ילפינן מדכתיב גבי מגדף ונכרת, ועונה בה אתי לעושה תשובה קודם מיתתו שאינו בכרת. ור' אליעזר בר יוסי דרש מעונה בה, דקאי אעולם הבא, כדי שלא יכלו המינים לדחותו דאין ראיה מהכרת תכרת משום דדברה תורה כלשון בני אדם.

ה. 1) הקיסר טען, דכיון דהמתים שבו לעפר כיצד יתכן שיקום האדם מן העפר. והשיבתו בתו, דאם הקדוש ברוך הוא יצר האדם מטיפה סרוחה שהיא רק כמים, כל שכן שמן העפר דיותר קל ליצור ממנו, דיכול לצור אדם. ועוד השיבתו, דמה כלי זכוכית שעמלן ברוח פה, כיון שנשברו יש להם תקנה על ידי התכתן, כל שכן אדם שנעשה ברוח פיו של הקדוש ברוך הוא דיש לו תקנה. ועל אותו המין שגם טען זאת הטענה, הוכיח לו ר' אמי מעכבר שחציו בשר וחציו אדמה, והיינו דחזוין בעלי חיים הנוצרים מן האדמה, וכן חזוין דעל ידי ירידת הגשמים התמלא כל ההר בחלונות. ולאותו מין שאמר לגביהא בן פסיסא, דאם החיים מתים, לא כל שכן שהמתים מתים ולא יחיו, השיבו, דאדרבה, ומה מי שמעולם לא היה בעולם, חי, כל שכן מי שכבר חי בעולם שיחזור לחיות.

2) באו בני אפריקה בטענה דארץ ישראל נקראת ארץ כנען, והם הרי צאצאים של כנען. והשיבם גביהא בן פסיסא, דהרי כנען התקלל שיהיה עבד לאחיו, ועבד שקנה נכסים הרי הם לרבו. וכן באו בני מצרים בטענה דמעולם לא החזירו בני ישראל את הכלים שהשאלו ביוצאם ממצרים, והשיבם גביהא בן פסיסא, דאדרבה, המצרים חייבים על כל שנות השיעבוד שהתעבדו בבני ישראל. וכן בני בני ישמעאל וקטורה בטענה שאף הם בני אברהם, וגם להם מגיע חלק בארץ, והשיבם דהרי אברהם נתן בחייו את כל אשר לו ליצחק, ולהם נתן רק מתנות וישלחם ממנו. והיה הוא בכ"ד ניסן, בשנת השמיטה.

3) דהא הגוף בלא הנשמה הרי הוא כאבן דומם, וכן הנשמה בלא הגוף פורחת כציפור ואינה עושה מאומה. והשיבו רבי, דכיון דגם הגוף וגם הנשמה שותפין בעבירה, שפיר אפשר לדונם ביחד, וכדהיא חוגר וסומא שגנבו מן הכרם, דהרכיבם בעל הבית זה על זה ודנם.

ו. 1) שאלו, דכיון דזורחת ממזרח, אמאי לא תשקע אף באותו מקום. וכשהשיבו רבי, דעושה כן כדי ליתן שלום לקונה, אמר לו דאדרבה, מן הראוי שתעמוד באמצע הרקיע ותיתן שלום כעבד העומד רחוק מרבו. ולבסוף השיבו, דעושה כן משום פועלים ועוברי דרכים שלא תחשך עליהם החמה בעוד היום גדול ולא יתנו על ליבם לשוב ולחפש מקום ללון.

2) לימדו שהיצר הרע ניתן לאדם רק משעת היציאה מבטן אמו, דאי לאו הכי היה מבעט באמו ויוצא. ומקרא מסייעו דכתיב "לפתח חטאת רובץ". וכן לימדו, דהנשמה ניתנת לאדם כבר משעת הפקידה ולא משעת היצירה, דאי לאו הנשמה היתה הטיפה מסרחת כדרך כל בשר בלא רוח שמסריח, ומקרא מסייעו דכתיב "ופקודתך שמרה רוחי".

3) יעמדו במומם כדכתיב "בם עיור ופיסח", ואחר שיעמדו יתפאו, כדכתיב "או ידלג כאילו פסח". וכן ילפינן לה מדכתיב "אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא" דאחר שיחיה ירפא המחוצים.

4) לתירוץ אחד בגמ', לימות המשיח שיכלה שיעבוד, החמה תאיר יותר. ולעתיד לבוא אור החמה יחלש מחמת נגה הצדיקים. ולתירוץ אחר בגמ', במחנה הצדיקים תאיר יותר, ואילו במחנה שכניה יחלש אורה מחמת זיו השכינה.

5) מדכתיב "עוד יהלוך סלה" בלשון עתיד, דרשינן רמו לתחיית המתים, דהיושבים בביתך עתידים אף בעתיד להלל. וכן ילפינן, דכל האומר שירה בעולם הזה זוכה לומר שירה לעולם הבא. ומדכתיב "קול צופיך וגו' יחדיו ירננו" בלשון עתיד, נמי דרשינן רמו לתחיית המתים, ועוד דרשינן דעתידים כל הנביאים לומר שירה בקול אחד.

ז. 1) כאילו גזול מנחלת אבותיו, שנאמר "מורשה קהילת יעקב". ועוברין מקללין אותו, שנאמר "מונע בר יקובהו לאומים", ולדעת עולא בר ישמעאל, האי "יקובהו" לא הוי קללה, אלא מלשון נקב, דמנקבים אותו ככברה. ואם לימד, זוכה לברכות כיוסף, שנאמר ברכה לראש משביר", וזוכה ומלמד אף לעתיד לבא, שנאמר "מררה גם הוא יורה".

2) דעה ניתנה בין שתי אותיות, וכן מקדש, וכן נקמה, ובא ללמד על גדולת הענין. ונקמה איירי בגמול טוב שהשרה הקדוש ברוך הוא שכינתו על ישראל. ואותיות, היינו אותיות של שם. ועוד פירש רש"י דהיינו שתי שמות, דכל השמות נקראו "אות" על שם שהוא מופלא.

3) אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו, ולבסוף מתעשר. ואדם שאין בו דעה, אסור לרחם עליו, ולבסוף גולה. והנותן לחם למי שאין בו דעה, יסורין באין עליו.

4) היכא דאין שלמה, מצוה לשייר פתיתין משום עניים, [אמנם מעיקרא כתב רש"י דבעינן משום דכתיב "אכול והותר"]. אבל אם יש פתיתין, אסור להביא שלמה על השולחן, משום דנראה הוא כעורך שולחן לגד.

5) שאול אינו שבע ממתים, ורחם אינו שבע מבעילות, וארץ אינה שבעה ממים, ומהא דסמכם זה לזה, ילפינן לתחיית המתים מן התורה ושיהיה בקול רעש גדול, דכשם שרחם מכניס ומוציא, כן שאול מכניס ומוציא, ומה רחם שמכניס בחשאי מוציא בקול גדול, שאול שמכניס בקול גדול, לא כל שכן שמוציא בקול גדול, והיינו דכתיב "ביום ההוא יתקע בשופר גדול".

ח. 1) הצדיקים שיחיו לימות המשיח, עתידים למות, אבל אין חזרין לעפרן, אלא הבשר קיים עד שתחזור נשמתן לגופן לעתיד לבוא, שנאמר "הנותן בירושלים קדוש יאמר לו", מה קדוש קיים לעולם אף הם קיימים לעולם. ובזמן שהקדוש ברוך הוא מחריב את עולמו, עתיד לעשות להם כנפים כנשרים ושטין על פני המים, עד שיבנה העולם מחדש, שנאמר "וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים". אמנם למאן דאמר שיחוקאל החיה מתים וחזרו אחר כך לעפרן, איכא למימר דאף הצדיקים שיחיו לעתיד לבוא יחזרו לעפרן.

2) לדעת ר' יהודה, מעולם לא החיה מתים והכל משל היה. ולדעת הסוברים שבאמת החיה מתים, איכא מאן דאמר דהוי אלו מבני אפרים שיצאו ממצרים קודם הקץ והרגום אנשי גת, ואיכא מאן דאמר דהוי אלו שכפרו בתחיית המתים, והחיים כדי להוכיח להם שבאמת איכא תחיית המתים, ואיכא מאן דאמר דהוי הם אותן שאין בהם לחלוחית של מצוות, ואיכא מאן דאמר דהוי הם שציירו צלמים על קירות ההיכל, ואיכא מאן דאמר דהוי הם המתים שהרג נבוכדנאצר בבקעת דורא מחמת יופיים. וכשרצה להרוג לחנניה מישאל ועזריה, באו אלו העצמות וטפחו על פניו ואמרו לו חבירהם של אלו מחייה מתים. ולדעת ר' אליעזר, אמרו שירה וחזרו לעפרן, ולדעת ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי, עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות.

3) איירי ביום שהעמיד נבוכדנאצר הצלם בבקעת דורא, ואמר שמי שלא ישתחוה יופל לכבשן האש, וכשהשליך את חנניה מישאל ועזריה לכבשן, הכבשן צף למעלה כדי שכולם יראוהו, ונפרצו קצת מכתליו, והומק טורו והיינו דנשפלה גאוותו, ונהפך הצלם על פניו, ונשרפו ארבע מלכיות ואנשיהם שסייעו לנבוכדנאצר, והחיה יחזקאל המתים בבקעת דורא. ורשי פירש עוד, דהומק סודו, היינו השתלשל יסודו, ועוד פירש, דנמק סידו מרוב החום ושרף לאלו שזרקום לכבשן.

ט. 1) דגדולים צדיקים ממלאכי השרת, דהא מעיקרא מנה את שלשת הצדיקים, ולבסוף אמר שרואה עוד אחד שמראהו כבן אלוקים, והיינו המלאך גבריאל.

2) הקדוש ברוך הוא נסתכל בהם וניחם ממחשבתו להפוך את כל העולם לדם מפני שהשתחוו לפסל. ולדעת רב, נסתכלו בהם כל האומות ומחמת העין הרע שנתנו בהם, מתו.

3) לדעת רב ושמאל מיד מתו, והיינו טעמא שאחר יציאתן מן הכבשן לא הוכרו עוד. ולדעת רב מתו בעין הרע, ולדעת שמואל מתו ברוק שירקו על ישראל. ולדעת ר' יוחנן, עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות, והיינו דכתיב גבי יהושע הכהן הגדול "אתה וריעך היושבים לפניך כי אנשי מופת המה" והיינו אנשים שנעשה להם מופת.

4) לדעת רב הלך לחפור נהר בטבריא, או לפירוש אחר לחפור נהר בהר. ולדעת שמואל הלך להביא זרע אספסתא למאכל בהמה, ולדעת ר' יוחנן הלך להביא חזיריה ממצרים כדי לגדול וולדות. והיינו טעמא שלא היה בזה המעמד, דהקדוש ברוך הוא לא רצה שיאמרו שבזכות דניאל ניצלו חבריו, וכן דניאל גופיה חשש להשרף משום שהיה עבודה זרה של נבוכדנאצר, וכן נבוכדנאצר גופיה לא רצה שדניאל יהיה שם כדי שלא יצטרך לשורפו ויאמרו שרף את אלהיו.

5) השליכו את אחאב וצדקיה נביאי השקר, משום שאמרו לבתו של נבוכדנאצר שה' ציוה שתשמע להם, וכשבא הדבר לידי אביה, אמר להם דהא חנניה מישאל ועזריה אמרו דאין זה ציווי ה', וכשהשיבו דאף הם נביאים, אמר להם שרוצה לנסותם בכבשן האש, והשיבו לו דהם היו שלשה ולכן ניצלו, ושוב אמר להם שיבחרו עוד אחד שיהיה עמם, ובחרו ליהושע הכהן הגדול, ולבסוף הם נשרפו, ויהושע לא נשרף ורק בגדיו נחרכו, ומסקינן דהיינו משום דבניו נשאו נשים נכריות.

י. 1) נתן לה שש גרעיני שעורה, כדי לרמוז לה שעתידים לצאת ממנה ששה בנים שכל אחד מבורך בשש ברכות. אמנם איכא מאן דאמרים דפליגי אדרשה זו.

2) איש יודע נגן, דידוע לישאל. גבור חיל, דידוע להשיב. איש מלחמה, דידוע להתווכח בתלמוד. נבון דבר, דמבין דבר מתוך דבר. יפה תואר, דמראה פנים בהלכה. וה' עימו, דהלכה כמותו. ודוא אמרו, כדי ששאל יתקנא בו ויהרגנו.

3) יש בו רוח חכמה ובינה, רוח עיצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה'. וכן נאמר עליו דמריח ודן על פי ריחו. ושבר כזיבא אמר שהוא המשיח, בדקוהו האם יש בו את המעלה של מורח ודאין, וכיון שלא נמצאה בו, קטלוהו.

4) דניאל נקרא סריס, ולמאן דאמר דחנניה מישאל ועזריה מבני דוד היו, אף הם נקראו סריסים. ונקראו כן או משום שנסתרסה עבודה זרה בימיהם. ואו משום דנסתרו ממש, משום עבודת המלך דכן היה הדרך לטרס את עבדי המלך כדי שיהיו פנוים לעבודתו. ולמאן דאמר דנשאו נשים והולידו בנים, על כרחך דסריסים היינו שנסתרסה עבודה זרה בימיהם.

5) רוב דבריו הם של נחמיה בן חכליה, ומשום שהחזיק טובה לעצמו, לא נקרא על שמו. ולדעת ר' יוסף היינו משום שסיפר בגנות קודמיו.

יא. 1) דניאל היה גדול מחגי זכריה ומלאכי, דהוא ראה המראה והם לא ראו. ומאידיך הם עדיפים עליו שהם היו נביאים. וכל שכן שהיה גדול מנחמיה שכלל לא היה נביא.

2) בקרא ד"לסרבה המשרה ולשלום אין קץ". ונכתב הכי משום דחשב הקדוש ברוך לעשות את חזקיה משיח, ונסתמה מחשבתו על ידי מידת הדין שקיטרגה דמה דוד שאמר הרבה שירות ותשבחות לא עשיתיו משיח, כל שכן חזקיהו שכלל לא אמר שירות ותשבחות לאחר הצלתו. ועוד פירש רש"י דנכתב מ"ם סתומה על שם שביקש הקדוש ברוך הוא לסתום צרותיהן של ישראל. ועוד פירש, דנסתם פיו של חזקיהו ולא אמר שירה.

3) "מכנף הארץ" הארץ אמרה דאמרה שירה תחת חזקיהו. "צבי לצדיק" אמר שר העולם שיעשה הקדוש ברוך הוא צבינו של אותו צדיק. "ואמר רזי לי רזי לי" הבת קול אמרה דסוד זה שלי הוא דידוע אני על מה אני מעכב הגאולה. "אוי לי" נביא אמר עד מתי תהיה הגלות. "בוגדים בגדו וגו'" אמרה הבת קול דיהיו בגלות עד שבאו בוזוי ובוזוי דבוזוי.

4) על ידי חזקיהו, כדכתיב "במשמניו שולח רוח" והיינו יבוא חזקיהו שיש לו שמונה שמות ויפרע מסנחריב שיש לו שמונה שמות. והקדוש ברוך הוא נפרע ממנו על ידי שליח, משום דאף הוא חירף על ידי שליח. ונחלקו ר' יוחנן ור' אלעזר, האם נשרף גופם תחת בגדיהם, או דרק נשמתן נשרפה כמיתת בני אהרון.

יב. 1) היו מאתיים ששים ריבוא חסר אחד [ואיבעיא לן אי חסר חד ריבוא, או חוד אלף, או חד מאה, או חד ממש], וראשי גייסותיו היו מאה שמונים וחמשה אלף. ועלה להלחם משום ששמע לנביא שאמר לישראל דיען אשר מאסו במלכות בית דוד שמלכותם בנחת, יעלה עליהם מלך קשה. ולא הצליח במלחמתו, משום דדורו של חזקיהו הכבידו עליהם עול תורה. ונענש סנחריב לפי שהנביא אמר שיעלה על יהודה, והוא עלה על ירושלים.

2) שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ. ובדקו מגבת ועד אנטיפרס, ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה. וכן נאמר דיחיו לעצמם רק עגלת בקר ושתי צאן, ואף שהגפן היתה מאוד ביוקר, כולם הוטרפו אותה משום שחפצו לעסוק בתורה.

3) כל אחד שלל לעצמו. ושאלו דהרי אף ממון עשרת השבטים מעורב בו. והשיב הנביא, דאחר שבא ליד הגויים, הותר להם לקחתם.

יג. 1) נסע עשר מסעות ביום אחד, משום דאמרו לו החוזים בכוכבים שרק יום אחד נשאר לו להצליח להלחם בירושלים. ולבסוף שהגיע וראה את גודלה, סבר דעדיף לנוח עתה מטורח הדרך, ולמחר כל חייל יביא אבן רעועה מהחומה.

2) שמחמתו נטרד דואג, והיינו שדיבר עליו לשון הרע. ומחמתו נהרגה נוב עיר הכהנים, על ידי שעברו על ציווי שאול ונתנו לדוד לאכול. ומחמתו נהרגו שאול ושלשת בניו. ואמר לו הקדוש ברוך הוא שיבחר האם חפץ להמסר ביד אויביו, או דורעו יכלה, ודוד בחר להמסר ביד אויביו, ולבסוף כשניצל התפלל להחליף את העונש בכילוי זרעו.

3) דאבישי ראה בערב שבת כשרחץ ראשו כתמי דם, ואיכא דאמרי דיונה טרפה כנפיה בפניו, והבין דדוד מלך ישראל נמצא בצרה, ונטל את פרידתו של המלך, דמשום פיקוח נפש התירו לו, עד שקפצה לו הדרך לארץ פלשתים, וראה את ישיבי שכפתו לדוד והניחו

תחת קורת בית הבד כדי להורגו. וכשראה ישבי את אבישי עומד למולו, תפסו לדוד וזרקו למעלה והניח את רומחו תחתיו כדי שדוד יפול עליה, ואמר אבישי שם, ודוד נשאר באויר, ודוד עצמו לא יכל לעשות כן משום דדעתו לא היתה מכוונת להזכיר השם.

יד. (1) קפצה אף לאליעזר כשהלך להביא את רבקה. כדכתיב "ואבוא הים על העין". וכן קפצה ליעקב כשבא ללכת לחרן, וכשרצה לחזור לבית אל כדי להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, קפצה לו הארץ. והיינו דכתיב "ויפגע במקום" שהמקום פגע בו ונתקרב אליו.

(2) כלה כל זרעו מלבד יואש, והיינו משום דאף מנוב עיר הכהנים השתייר אחד והוא אביתר בן אחימלך.

(3) המלאך גבריאל הכם. ואיכא מאן דאמר דהכם ביד, ואיכא מאן דאמר שהיכם באצבע. ואיכא מאן דאמר שהרגם במגל. ואיכא מאן דאמר דנשף בעורפם. ואיכא מאן דאמר שספק להם כפיים. ואיכא מאן דאמר שפתח את אוזניהם ושמעו שירת החיות ומתו. ואת סנחריב עצמו הרגו שני בניו.

(4) לדעת רב נשתיירו עשרה, כדכתיב "ונער יכתבם" והיינו אות י' שאף נער יכול לכותבה. ולדעת שמואל נשתיירו תשעה, כדכתיב "ארבעה חמשה בסעפיה". ולדעת ר' יהושע בן לוי נשתיירו ארבע עשר, כדתיב "שנים שלשה גרגרים בראש אמיר ארבעה חמשה בסעפיה". ולדעת ר' יחנן נשתיירו חמשה, סנחריב ושני בניו, כמבואר להדיא בכתובין. וכן נבוכדנאצר, דהא הכיר המלאך שהציל לחנניה מישאל ועזריה בכבשן האש, ועל כרחק דהוא משום דכבר ראהו במחנה סנחריב וניצל. ומגמרא ידעינן דאף נבזראדן ניצל.